

ТЕРМІНОЗНАВСТВО – НАУКА ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНА.
Рецензія на: Вісник термінологічної комісії при МКС, 3, 2019.
Київ – Загреб. 115 с.

В середині минулого століття термінознавство виформувалося в окрему науку і навчальну дисципліну. Термінологи кожної країни пильно стежать за розвитком національних терміносистем, дбають про їх національну специфіку, намагаються звести кількість запозичень до мінімуму. Тісна співпраця мовознавців-термінологів слов'янського світу, обмін досвідом, практичні рекомендації, консультації сприяють удосконаленню терміносистем кожної зі слов'янських мов. Майже щороку в одній із слов'янських держав відбуваються офіційні зустрічі термінологів, а її результати друкуються в одному з випусків збірника наукових праць термінознавчого спрямування.

“Термінологічний вісник при Міжнародному комітеті славистів” започаткований 2016 р. на засіданні Термінологічної комісії при МКС у Белграді для публікації наукових праць з теоретичного, галузевого та прикладного термінознавства, а також оглядів наукових праць, рецензій, відгуків на події, які відбуваються у слов'янському термінологічному світі. Перший випуск, що побачив світ 2017 р., був присвячений 60-річчю створення Термінологічної комісії при Міжнародному комітеті славистів. З того часу вісник видається щорічно.

Другий випуск містить доповіді членів Термінологічної комісії при Міжнародному комітеті славистів, виголошених у тематичному блоці під час робочого засідання Термінологічної Комісії на XVI Міжнародному з'їзді славистів, який проходив у Белграді 20–27 серпня 2018 р., а також огляди й хроніки, приурочені до цієї важливої у славистичному світі події.

У третьому випуску вміщено виступи, виголошені на “круглому столі” у Загребі, де у травні 2019 р. відбувалося наступне засідання Термінологічної Комісії при Міжнародному комітеті славистів. Круглий стіл охопив два тематичні блоки: “Термінологічні проблеми – сучасний стан та перспективи” і “Новий міжнародний проєкт: створення бази даних термінів”. Окрім того, до збірника ввійшли деякі матеріали двох наукових конференцій з питань сучасної лексикографії й термінографії: “Е-словники та е-лексикографія” (Загреб) та “Сучасні проблеми лексикографії” (Мінськ).

Головним редактором цього, як і двох попередніх випусків, є доктор філологічних наук, професор Вікторія Івашенко (Україна).

Третій випуск Вісника традиційно складається з кількох блоків. Відкриває його привітання учасникам круглого столу провідних учених Республіки Хорватія, виголошене Веліміром Нейдгардтом, президентом Хорватської академії наук і мистецтв, який розповів про міжнародний проєкт з розробки бази даних термінології термінознавства. Доповідач наголосив, що з проблемами удосконалення національних терміносистем стикаються термінологи в усіх країнах, а одним з основних завдань Академії було і залишається піклування про хорватську мову, якою твориться національна наука, тому діяльність філологічної ради при Академії було недоречно у цей час призупиняти.

Павао Рудан, президент Наукової Ради з антропологічних досліджень Хорватської академії наук і мистецтв, наголосив на тому, що вже існує прекрасний зразок спільної слов'янської лінгвістичної праці – “Словник слов'янської лінгвістичної термінології”, два томи якого вийшли друком у Празі (1977 та 1979 рр.), де представлено і хорватську лінгвістичну термінологію. Над цим проєктом успішно працювали академік Далибор Брозович і керівник проєкту “Термінологічні словники” академік Степан Бабич.

Одним з останніх термінологічних проєктів Академії є АНТРОНА (антропологічна термінологія), який втілювався в життя протягом 2011–2012 рр. і був спрямований на розбудову основної термінології в галузі антропології. У 2013 р. вийшла праця “Антропологічна термінологія”.

Желько Йозич, директор Інституту хорватської мови та мовознавства, у своєму вітальному слові наголосив, що вже багато років Інститут як національний координатор опікується діяльністю хорватської професійної термінологічної школи через портал і базу хорватської спеціальної термінології “Струна”¹. На пропозицію Ради з нормування хорватської стандартної мови цей проєкт зі створення хорватської термінології було започатковано за фінансової підтримки Хорватського наукового фонду. З 2008 р. фонд двічі на рік оголошує конкурс щодо фінансової підтримки діяльності з розроблення термінології спеціальних галузей. Національний координатор таких ініціатив – Інститут хорватської мови та мовознавства – надає наукову підтримку ухваленим у Раді проєктам.

Розбудова хорватської спеціальної термінології є активною формою термінологічного планування в Хорватії. Саме з огляду на це, директор Інституту підкреслив, що працівники Інституту мали можливість узагальнити цей досвід і запропонувати науковому загалові важливі теоретичні термінологічні праці, чим зробили значний внесок у розвиток хорватської термінології. Насамперед це посібник з хорватської термінології М. Міхалевич та Л. Худечек, який має особливу вагу для зацікавлених теоретичними, термінологічними, лінгвістичними, лексикографічними та термінографічними питаннями тощо і вже видавався у 2009, 2010 і 2012 рр.

Желько Йозис також наголосив на тому, що з 2012 р. користувачі можуть послуговуватися і термінологією зі сфери правових відносин у ЄС (Хорватія вступила до ЄС у 2013 р.) Розробленням цієї спеціальної термінології, яка має заголовок “Хорватська мова на шляху до ЄС” (за редакцією М. Братанич), було дано новий поштовх дослідженню хорватської термінології вже в європейському контексті².

Бернардіна Петрович, голова Хорватського комітету славистів, у своєму вітальному слові наголосила, що такого престижного заходу, яким є засідання Термінологічної Комісії, в Республіці Хорватія досі не було. На її думку, ця важлива наукова подія сприяє консолідації міжслов'янських термінологічних зв'язків.

Третє число вісника традиційно ділиться на кілька тематичних блоків. Перший з них під назвою “Термінологічні проблеми – сучасний стан та перспективи” містить три статті.

У статті Б. Находа “Струна: перші 10 років – чого вже досягли й куди йти далі?” висвітлюється хорватська національна база термінологічних даних і портал “Струна”, в яких збирається і систематизується хорватська термінологія різних спеціальних і фахових галузей. Автор окреслює проблеми розробки моделей творення спеціальних термінів, які мають підстави для використання протягом кількох десятиріч. У статті також наголошується на доцільності співпраці зацікавлених установ та приватних

---

¹ У проєкті “Струна” співпрацюють два відділи Інституту хорватської мови та мовознавства загальної, порівняльної і комп'ютерної лінгвістики та хорватської стандартної мови, які відповідають за його термінологічну і мовну фаховість. До компетенції учасників входять відбір назв та дотримання точності даних з різних наукових і професійних галузей. Варто зазначити, що хорватський термінологічний портал використовує сучасні лексикографічні комп'ютерні технології, які функціонують з 2008 р.

² Див. детально про цей портал і спеціальні термінології галузей, які там представлено, в нашій праці: Васильєва Л. П., 2018. Термінологічні дослідження в південнослов'янських країнах: напрями перспективи. *Мовознавство*, 1, с.24–34.

осіб для розширення сфери застосування вже опрацьованої в “Струні” спеціальної і професійної термінології та на запланованій у близькому майбутньому роботі з її модернізації. Кінцева мета реалізації проєкту “Струна” – подальше збереження його ролі як провідного європейського національного термінологічного проєкту.

Автор наводить надзвичайно цінну і цікаву для термінологів інформацію, яка може стати стимулом до детального ознайомлення з цим проєктом, до розмірковувань над його проблемами, до запозичення цінних його надбань.

У наступній статті блоку С. Попович ділиться власним досвідом з реалізації проєкту “Струна” в упорядкуванні природничої та фізичної термінології. У робочій групі з його виконання, крім фізиків та лінгвістів, були фахівці з електротехніки, машинобудування, метрології та видавці фахової літератури з фізики. Автори намагалися досягти бажаного результату за короткий проміжок часу – один рік. С. Попович розповідає про труднощі, з якими зіткнулися фахівці, про дискусії, що виникали в ході реалізації проєкту в галузі знань “Фізика”.

У третій статті блоку С. Руняч представляє хорватський термінологічний портал як систему пошуку даних у різних термінологічних джерелах, як центральне місце для збору термінів сучасної хорватської літературної мови. Нагромаджена в ньому інформація є результатом спільної роботи різних інституцій. Автором запропоновано нові ідеї щодо функціонування порталу та окреслено подальшу співпрацю щодо включення нового хорватського термінологічного матеріалу у метапошук в термінологічній базі даних Європейського Союзу IATE та Тезаурусу Eurovoc через інтерфейс програмного підключення.

У наступному тематичному блоці під назвою “Новий міжнародний проєкт: створення бази даних термінів термінознавства” своїми думками щодо створення загальнослов'янського “Словника термінів термінознавства” діляться Л. Худечек і М. Міхалевич (Хорватія), В. Іващенко (Україна), С. Шелов (Росія).

В основу цього проєкту лягли норми ISO 1087: 1969 Vocabulary of terminology, які вийшли друком 1990 р. під заголовком ISO 1087: 1990. /Термінологія-словник/. З урахуванням цих та інших надрукованих на даний період термінологічних праць було укладено невеликий словник термінології термінознавства, який увійшов до праці М. Міхалевич “Про термінологію термінознавства” (1990), а також доповнена її версія до “Термінологічного посібника” М. Міхалевич (1998). Він використовується в термінологічній базі “Хорватська спеціальна професійна термінологія Струна” (2008 – 2013; 2016 – до цього часу).

Термінознавство як міждисциплінарна дисципліна включає різні галузі, а саме: лінгвістики, логіки, онтології та інформатики, тому автори ставлять собі за мету проаналізувати багатоманітні семантичні поля термінології термінознавства та визначити її концептуальні межі. У завершальній частині статті М. Міхалевич та Л. Худечек запропоновано модель обробки хорватських термінів, які можна пов'язати з аналогічними назвами в інших слов'янських мовах, а також зазначено, що хорватська термінологія була і надалі залишається предметом вивчення в окремих працях при перекладі міжнародних норм хорватською мовою в межах загальномовних і термінологічних баз даних і проєктів.

Український термінолог В. Іващенко у своїй статті визначає класифікаційний статус і формат, пропонує для укладання “Словника термінів термінознавства”, опираючись на попередньо розроблену його концепцію, визначені мету, завдання, описані макро- та мікроструктуру, основні етапи роботи, покрокове укладання зведеного

реєстру, принципи добору термінологічних еквівалентів та поняттєвої ідентифікації різними мовами. Автор наводить приклади різних типів словникових статей та матриці укладання словникової статті терміна *terminology* за фіксованою схемою. В. Іващенко зазначає, що укладачі “Словника термінів термінознавства” повинні дотримуватися попередніх словникарських практик і традицій. За класифікацією це має бути вузькогалузева, дефінітивна, багатомовна лексикографічна праця, в якій на синхронному зрізі викладено матеріал, середній обсяг якого до 300 слів, наведених за алфавітом з елементами системної організації.

Висновок автора: у перспективі можна буде розглядати проблеми нормування та гармонізації різних національних галузевих термінологій в умовах активної взаємодії різномовних термінологічних систем.

Російський термінолог С. Шелов представив Глосарій термінів, що використовуються в термінології, авторами якого є Б. де Бессе, Б. Нквенті-Азе і Х. С. Сажер³, зазначаючи серед його незаперечних переваг актуальність, еквіваленти англійською, французькою та іспанською мовами, продуманість глосарію. Глосарій охоплює близько 100 основних термінологічних одиниць.

В останньому – четвертому – тематичному блоці вісника міститься кілька матеріалів із загребської та мінської конференцій. Серед них – огляди М. Міхалевич та Л. Худечек про Круглий стіл “Термінологічні виклики – сучасний стан та перспективи” та “Новий міжнародний проект: створення бази даних термінів” (він відбувся 9–11 травня 2019 р., про питання, які там обговорювалися, вже йшлося вище) та Міжнародну конференцію 10–11 травня 2019 р. в Академічному центрі Верн’ у Загребі “Е-словники та електронна лексикографія”. Метою конференції було об’єднання дослідників у галузі е-лексикографії з Хорватії та закордону і популяризація хорватської електронної лексикографії серед широкої громадськості, впровадження прогресивних тенденцій сучасної світової електронної лексикографії. Підсумовуючи її результати, організатори і учасники зазначали, що вона помітно посприяла появі нових ідей щодо розвитку електронної лексикографії та електронної термінографії, а також обміну інформацією. Досвід великої кількості залучених до цього проекту фахівців у Хорватії допоможе реалізувати вже існуючі ідеї та на базі нових створити нові лексикографічні та термінографічні проекти.

Інформацію про конференцію “Сучасні проблеми лексикографії” (Мінськ, 16–17 травня 2019 р.) виклав український лексикограф В. Дубічинський. Він, зокрема, вказав на такий важливий аспект, який підкреслювали всі учасники зазначеної конференції – необхідність підняти східнослов’янську лексикографію на новий, вищий рівень.

Останній матеріал вісника – рецензія. В. Іконнікова представляє працю С. Шелова “Нарис теорії термінології: склад, поняттєва організація, практичні пропозиції” (Москва, 1918), в якій, зокрема, уточнюються теоретичні і практичні завдання сучасного термінознавства, що є запорукою його поступального розвитку.

Отже, сьогодні важливим є те, що для поліпшення фахового опрацювання термінів, передусім лексикографічного, лінгвісти разом з фахівцями різних галузей знань плідно працюють над створенням єдиної концепції укладання спеціальних словників. Помітною є роль наукових координаторів таких проектів, наприклад, Інституту хорватської мови та мовознавства в Хорватії. Слушними є пропозиції цієї наукової установи щодо створення термінографічних праць, установлення контактів з міжнародними терміно-

³ Besse B. de, Nkwenti-Azeh B. and Sager J. C., 1997. Glossary of terms used in terminology. *Terminology*, 4/1, pp.117–156.

логічними центрами, як бачимо з уміщених у віснику статей та з ознайомлення з доступним для всіх зацікавлених термінологічним порталом “Струна”. Вони сприяють виробленню чіткішої та ефективнішої стратегії мовної політики відповідно до нових потреб часу, що пришвидшує процеси нормалізації різних галузевих термінологій, відновлення їх автентичності при фіксації та у функціонуванні. Хотілось би, щоб у недалекому майбутньому такі проєкти активізувались і в Україні. Отож, вважаємо, що поява у світ третього числа вісника сприяє широкому інформуванню термінознавців різних слов'янських країн про стан справ з національними терміносистемами в Хорватії, про основні напрями роботи термінологів у деяких інших країнах слов'янського світу. Такі видання дають можливість не лише запозичити досвід національних термінознавчих і термінологічних напрацювань, а й поділитися власним.

Людмила ВАСИЛЬЄВА,
Ірина КОЧАН